

Kohdennettuja kuvauksia työelämän laadusta Euroopassa

■ *Sonja Drobnič & Ana M. Guillén (toim.) Work-Life Balance in Europe. The Role of Job Quality. Chippenham and Eastbourne, Palgrave Macmillan. 2011. 293 s.*

Sonja Drobnič ja Ana Guillén toimittamassa artikkelikokoelmassa käsitellään työn ja muun elämän yhteensovittamista Euroopassa erityisesti työelämän laadun näkökulmasta. Artikkelikokoelma koostuu yhdeksästä tutkimuksesta, jotka on teoksessa sisällytetty kahteen eri osioon. Näistä ensimmäisessä keskitytään palkkatyön ja muun elämän välisen tasapainon jännitteisiin, toisessa osiossa tarkastellaan palkkatyötä huomioiden maiden erilaiset institutionaaliset kontekstit, esimerkiksi perhepolitiikka. Kirjassa keskeinen käsite on työn ja muun elämän tasapaino (work-life balance). Käsite on edelleen epäselvä, vaikka tutkimusta aiheesta on paljon. Käsitteellistä epäselvyyttä ei ole ratkottu, mutta käsitteiden käyttö on tarkentunut, mistä tämäkin teos antaa hyvän esimerkin.

Artikkelin teemaa, palkkatyötä ja muuta elämää, koskevaa tutkimusta on tehty laajasti niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Myös vertailevia tutkimushankkeita on paljon, vaikka niiden toteuttaminen on varovaisestikin sanoen haastavaa maiden välisten erojen vuoksi. Work-Life Balance in Europe -teos kokoaa yhteen aiheen eurooppalaisia tutkijoita Saksasta, Tanskasta, Ruotsista, Hollannista, Espanjasta, Isosta-Britanniasta, Italiasta ja Suomesta. Pääpaino tutkimuksissa on vertailevissa asetelmisissä ja niissä käytetään useita eri aineistoja. Artikkelikokoelman hyötynä on, että kiin-

nostavat artikkelit voi lukea itsenäisesti omi-na tutkimuskertomuksinaan.

Johdantoartikkelissa Sonja Drobnič toteaa työn ja muun elämän yhteensovittamisen sekä työelämän laadun olevan ilmiönä monitasoisia mahdollistaen useat metodologiset lähestymistavat. Tämä on artikkelikokoelman rikkaus, mutta tekee sen arvioinnista hankalaa, sillä yksiin kansiin on sisällytetty monia tavoitteita, aineistoja ja lähestymistapoja. Silti teoksessa keskitytään mainiosti yhteiseen teemaan eri näkökulmista.

Jännitteitä työn ja muun elämän välille aiheuttavat muun muassa työn laadussa tapahtuneet muutokset. Armi Mustosmäki, Timo Anttila, Tomi Oinas ja Jouko Nätti raportoivat käyttäen Euroopan työolotutkimuksia vuosilta 1995, 2000 ja 2005, että vaikka työn autonomia on Pohjoismaissa yleistynyt ja aiempaa harvempi tekee pitkiä työaikoja, myös työn paineet ovat lisääntyneet. Vaikka autonomia teoreettisesti ja usein myös käytännössä helpottaa elämänalueiden välisen tasapainon ylläpitämistä, työn aiheuttamat paineet voivat saada yliotteen ja hämärtää työn ja vapaa-ajan välisen eron. Työelämän laatu on nostettu Euroopan työllisyysstrategian keskiöön, mutta nähtäväksi jää, millainen ja kuinka pitkäaikainen vaikutus nykyisellä taloudellisella kriisillä on työelämän laatuun käytännössä ja politiikkatasolla.

Heejung Chung raportoi 28 maan vertailevassa tutkimuksessaan, että työn vaatimukset (kuten työajan pituus ja työn epävarmuus) ovat voimakkaammin yhteydessä koettuun konfliktiin työn ja perheen välillä verrattuna työn resursseihin (esimerkiksi autonomiaan

tai palkkaan). Chungin tutkimushavainnot tukevat käsitystä siitä, että konfliktikokemusten vähentämiseen ei yksinään riitä tehokas perhepolitiikka. Perhepolitiikan lisäksi myös muita politiikka-alueita tarvitaan hillitsemään työn paineita ja vaatimuksia. Analyysi perustuu Elämänlaatu Euroopassa (2007) -aineistoon.

Colette Fagan ja Pierre Walthery tarkastelevat työn ja muun elämän välistä tasapainoa elämänsä näkökulmasta poikkileikkausasetelmalla käyttäen Euroopan työolotutkimusta vuodelta 2005. Tutkijat nostavat esille sukupuolen merkityksen. He havaitsivat muun muassa, että lasten vanhetessa kouluikäisiksi isien kokema työn ja muun elämän tasapaino paranee, mutta äitien ei. Äitien kokema elämänalueiden välinen tasapaino on yhteydessä työaika-autonomiaan. Hoivan ja huolenpidon aikasidonnaisuus sitoo äidit tiukasti perheen arkeen. Voisiko olla niin, että työaika-autonomian kaltaiset joustavat työaikajärjestelyt voivat helpottaa juuri naistyyppisten aikasidonnaisten hoiva- ja huolenpito tehtävien toteuttamista?

Kansainvälistä vertailua jatkavat Barbara Beham ja Sonja Drobnič. Tutkimuksessa käytetään Elämänlaatu muuttuvassa Euroopassa -tutkimushankkeen keräämää kyselyaineistoa. Beham ja Drobnič tarkastelevat työn ja kodin välistä häirintää (tai epätasapainoa) palvelusektorilla. Mielenkiintoiseksi jännitteeksi heidän artikkelissaan erottuu maaregiimien väliset erot. Tutkijat olettavat, että sosiaalidemokraattisen regiimin maissa työn ja perheen välinen epätasapaino on vähäisintä, mutta havaitsivat, että vähiten työ-perhe-häirintää ilmeni Portugalissa. Havainnon otaksutaan liittyvän perheen rakenteeseen ja laajaan sosiaaliseen verkostoon. Chungin artikkelin tulosten pohtiminen omien tulosten rinnalla olisi voinut tarjota selitysmalleja myös arvoista ja kulttuurista.

Minna Salmi ja Johanna Lammi-Taskula pohtivat artikkelissaan työn ja perheen välistä suhdetta ja tarjoavat mielenkiintoisen näkökulman kansainvälisestäkin hieman paikoil-

leen jääneeseen käsitteelliseen keskusteluun. He käsitteellistävät työn ja perheen yhteensovittamisen kenttien väliseksi dynamiikaksi. Keskeiset kentät ovat työelämä ja -politiikka, perheen arki ja sosiaalipolitiikka, sukupuoli ja tasa-arvopolitiikka sekä globalisoituva talous ja talouspolitiikka. Työn ja perheen yhteensovittaminen toteutetaan kenttien välisessä dynamiikassa. Empiirisenä aineistona artikkelissa käytetään suomalaista Hyvinvointi ja palvelut (HYPA 2006) lapsiperhekyselyä.

Osa-aikatyö tarjoaa potentiaalisesti mahdollisuuden sovittaa työ muuhun elämään paremmin. Zyab Ibanez tarkastelee haastatteluaineistoon perustuvassa tutkimuksessaan opettajien osa-aikatyötä Hollannissa, Isossa-Britanniassa ja Espanjassa. Ibanez havainnollistaa muun muassa, että osa-aikatyötä pidetään usein mahdollisena vaihtoehtona johtajille ja esimiesasemassa oleville opettajille myös maissa, joissa osa-aikatyö on muuten yleistä.

Tine Rostgaard, Olli Kangas ja Liv Bjerre tarttuvat kiinnostavassa artikkelissaan informaatiohoivaan, sen määrään ja itsearviointiin seurauksiin palkkatyön kannalta eri maissa. Tarkastelussa ovat mukana Tanska, Suomi, Italia, Iso-Britannia ja Alankomaat. Artikkelin kohdentuu erityisesti maiden välisiin eroihin käyttäen Eurooppalaista elinolo tutkimusta (ECHP) ja hoivapolitiikkaa kuvaavia indikaattoreita (tietokanta "CareData"). Rostgaard ja kollegat havaitsivat muun muassa, että isovanhemmat eivät välttämättä käytä yhtään enempää aikaa lastenlasten hoitoon esimerkiksi Italiassa kuin Suomessa, mutta useampi italialainen kuin suomalainen isovanhempi osallistuu lastenlastensa hoitoon.

Lastenhoito on keskeinen äitien ja isien ajankäyttöä määrittävä tekijä. Magnus Bygren, Ann-Zofie Duvander ja Tommy Ferrarini tarkastelevat ajankäyttöaineistoilla (MTUS, ajankäyttöaineistojen aineistopankki), miten vanhempien lastensa kanssa käyttämä aika eroaa eri maissa. Analyyseissä mukana ovat kymmenen EU-maata, Australia ja Yhdysvallat. Lasten kanssa käytetty aika on tutkimukses-

sa määritetty niin sanotuksi aktiiviseksi ajaksi lapsen kanssa, sisältäen fyysisen hoivan ja huolenpidon. Analyysi kohdentuu perheisiin, joissa on viisivuotiaita tai nuorempia lapsia. Tutkimuksessa havaitaan, että lasten kanssa vietetty aika on lisääntynyt tutkimusaikana (1974–2005).

Espanjalaisia kahdenansaitsijan perheitä tarkastellaan Sandra Dema Morenon artikkelissa. Tutkimuksessa hyödynnetään pariskuntien haastatteluja, ja Moreno havainnollistaa perinteisten sukupuoliroolien pitävän pintansa Espanjassa. Miehet käyttävät strategioita, jotka takaavat ja ylläpitävät yksilöllisen autonomian ja traditionaalisen roolin. Naiset puolestaan sopeutuvat ja venyvät sekä työssä että kotona. Jatkossa on kiintoisaa nähdä, mihin suuntaan Espanjassa muutetaan vallitsevaa politiikkaan ja lainsäädäntöä.

Artikkelikokoelman erityisenä ansiona voi pitää vertailevan tutkimuksen toteutta-

mista, josta olisi ollut mielenkiintoista lukea lisää. Arkeen ja elämäkokonaisuuteen liittyviä institutionaalisia tekijöitä käsiteltiin teoksessa monipuolisesti. Kun johdantoluvussa esitellään artikkelien tutkimusteemat, kootaan Ana Guillén kirjoittamassa johtopäätösluvussa kunkin artikkelin keskeiset havainnot. Ratkaisu on käytännöllinen: kiireinen lukija saa pikaisen käsityksen tutkimusteemoista ja havainnoista nopeasti. Johtopäätösluvulta odotin kieltämättä laajempaa synteisiä aiheesta, mutta lyhykäisyydessään siinä nostetaan hyvin esille tutkimusten havaitsemia jatkotutkimushaasteita: tarvitsemme syvällisempää tietoa muun muassa eri maiden politiikoista, organisaatiosta ja niiden ratkaisuista, työn ja muun elämän yhteensovittamisesta sukupolvi- ja -puolinäkökulmasta.

Mia Tammelin